

БІБЛІОГРАФІЯ

Іван Крип'якевич як бібліограф

Любомир Винар

Творчість Івана Крип'якевича охоплювала майже всі ділянки української історіографії й історичних допоміжних наук. Окрему увагу він звернув на бібліографію в широкому розумінні, яка охоплювала не лише реєстрацію (інвентаризацію) друкованих історичних праць, а й історію української книги, спеціальних колекцій і бібліотек.¹

У нашій статті перш за все хочемо розглянути діяльність І. Крип'якевича як бібліографа у вужчому розумінні.

Крип'якевич уже за студентських років звернув увагу на історичну бібліографію як основний ключ до опрацювання певних історичних праць. Не підлягає сумніву, що М. Грушевський, його улюблений учитель, спричинився до заінтересування Крип'якевича бібліографічною працею. Як згадував інший учень Грушевського, М. Кордуба, «нас, своїх студентів, професор зятивнув до рецензійного відділу. ... Так поробив з нас 18—20-літніх хлопців рецензентів і так постали перші студентські рецензії у „Записках”.² Крип'якевич також став постійним рецензентом у «ЗНТШ», в яких містив ширші рецензії й короткі бібліографічні замітки. Свої рецензії він підписував повним прізвищем або різними криптонімами, з яких найбільш відомі: І. Крч., Ів. Крч., Крч., Кр-ч.³

У «Записках НТШ», Крип'якевич, починаючи від 1905 року, помістив десятки оглядів, які були, так би мовити, першою «школою» його бібліографічної й історично-рецензійної праці. Вони охоплювали монографічні дослідження, видання історичних джерел, рецензії на окремі журнали з українознавчою тематикою й інші видання. «Записки НТШ», за редакцією М. Грушевського, появлялися до 1914 року, коли Гру-

¹ В європейській, а зокрема українській науковій термінології поняття «бібліології» як науки про книжку охоплювало історію бібліографії, бобліотек й історію книги, як також інших бібліологічних дисциплін. У сучасній професійній термінології, поняття «бібліографії» включає ці всі книгознавчі науки. У нашій праці бібліографія розглядається у вужчому розумінні: як інвентаризація друкованих видань у формі друкованих бібліографій.

² М. Кордуба, Приїзд проф. М. Грушевського до Львова, «Вістник СВУ», ч. 128, 1916, стор. 795.

³ Треба згадати, що в той самий час у «ЗНТШ» містив свої рецензії Іван Кревецький, який користувався подібними криптонімами, як і Крип'якевич (І. Кр., І. К. та інші).

шевський відійшов від праці в Науковому товаристві. Наступні томи «Записок» вже не мали окремого бібліографічного відділу, який раніше дуже пошквалював цей цінний українознавчий журнал.

У 1920 роках Крип'якевич містив свої бібліографічні праці в різних періодичних виданнях, зокрема в «Записках НТШ», які він редагував, починаючи з 1924 року.

У 1923 році Крип'якевич розпочав видання «Історичного вісника» у зв'язку з його професорською працею в Таємному українському університеті у Львові. У цьому літографованому виданні, як згадує М. Андрусак, Крип'якевич «заправляє» своїх студентів до писання наукових і популярних статей.⁴ В «Історичному віснику» появилася його «Бібліографія української історії 1922—1923» (Львів, ч. 2—3, 1923, стор. 35—38). У тому самому році вийшла його «Українська історіографія XIX—XX віків» (Львів), видання літографічним способом у формі скриптів для студентів українського університету. У цій публікації знаходимо окремий бібліографічний розділ «Бібліографія української історіографії XIX—XX вв.» (стор. 60—66). В іншому скрипті Крип'якевича «Історія української держави XVII—XVIII» (Львів, 1922) поміщена бібліографія «Жерела і література до гетьманства Богдана Хмельницького. 1648—1657» (стор. 70—77). У цьому самому виданні знаходимо окремий розділ «Література про Україну перед 1648 р.» (стор. 29—34), в якому Крип'якевич називав найважливіші історіографічні праці, опубліковані різними мовами. Треба згадати, що раніше він також помістив окремий бібліографічний огляд в «Українському слові» (Львів, 1915, чч. 19, стор. 41) п. н. «Українські видання на еміграції», в якому подав короткий опис всіх важливіших українських публікацій поза межами України.

У 1924 році у Львові почав появлятися журнал історії й культури «Стара Україна» за редакцією Івана Кревецького. Цей місячник виходив лише два роки (1924—25), і в ньому Крип'якевич містив історичні і культурознавчі статті з ділянки історії української книги, бібліотек тощо. В одному з чисел «Старої України» появилася його історично-бібліографічна розвідка «Мемуари українців XVI—XVIII ст.»⁵ У цій праці Крип'якевич цікавився виключно українськими мемуарними працями козацької доби, які вважав важливим джерельним матеріалом до історії українського народу. Крип'якевич, писав, що «наша мемуаристика сього часу дотепер ніде не була досліджена систематично; в підручниках історіографії згадувано тільки кілька найважливіших пам'яток, лишаючи всі дрібніші на боці. Робимо тут першу спробу дати більше вичерпу-

⁴ М. Андрусак, Іван Крип'якевич (не опублікована праця, архів «УІТ»).

⁵ Іван Крип'якевич, Мемуари українців XVI—XVIII ст., «Стара Україна», ч. IX-X, 1924, стор. 126—132.

ючий реєстр українських діярів і мемуарів того часу, хоч відчуваємо, що до повного обговорення справи ще не близько».⁶

У «Записках НТШ» І. Крип'якевич помістив досить широку бібліографію «Нові праці з історії гетьманщини XVII—XVIII в.» (т. 144—145, стор. 259—271). У замітці до бібліографії він зазначав, що його бібліографія є до певної міри доповненням і продовженням «Української історичної бібліографії» Івана Калиневича, яка була надрукована в «Записках» у 1924 році («ЗНТШ», тт. 134—135). Як редактор «Записок», він планував відновити бібліографічний відділ в тому виданні і взагалі активізувати справу систематичного опрацювання української історичної бібліографії. У 149 томі «Записок НТШ» Крип'якевич помістив широкий бібліографічний огляд «Історичні видання Української Академії Наук у Києві. 1926—1927» («ЗНТШ» т. 149, 1928, стор. 223—235). Звичайно, усі історіографічні праці І. Крип'якевича мають безпосереднє відношення до історичної бібліографії. Тут у першу чергу маємо на увазі його розвідку «Археологічні праці Миколи Костомарова» («ЗНТШ», тт. 126—127, 1918, стор. 105—133). Також у посмертній згадці про Степана Томашівського («ЗНТШ», т. 151, 1931, стор. 225—230) Крип'якевич помістив реєстр його головніших друкованих праць. Не зважаючи на усі заходи відновити систематичний бібліографічний відділ у «Записках НТШ», це не вдалося Крип'якевичеві зробити. До того треба згадати, що самі «Записки», починаючи з 1915 року, появлялися нерегулярно. Відколи Крип'якевич став редактором «Записок», у деяких випусках появлялися час від часу ретроспективні історичні бібліографії, проте це не була систематична бібліографічна праця.

Треба згадати, що І. Крип'якевич до 1930 року тісно співпрацював з М. Грушевським у Києві і містив свої праці в київській «Україні». Грушевський, як редактор «України», звернув також свою увагу на її бібліографічний відділ. Знаємо, що 12 жовтня 1928 відбулося засідання редакційної колегії «України», на якому обговорено бібліографічні справи. На тій нараді Грушевський заявив, що до бібліографічної праці «вже зголосився д-р Ів. Крип'якевич зі Львова, і під його керівництвом уже виготовлено реєстр історичних праць, що вийшли в Галичині з першої половини 1928 року».⁷

В уже згадуваній статті М. Андрусика про І. Крип'якевича автор пише, що І. Крип'якевич зв'язав його з М. Грушевським у справі опрацювання бібліографії українознавства поза межами СРСР. Бібліографія Андрусика появилася в двох числах «України» 1929 року. У зв'язку з переслідуванням Грушевського та його співробітників радянською владою в 1930 році «Україна» перестала появлятися. Разом з тим перервалася співпраця Крип'якевича з Грушевським, який уже не мав

⁶ Цит. пр., стор. 126.

⁷ Михайло Карачківський, Організація бібліографічної роботи при редакції „України“, Україна, кн. 6. 1928, стор. 214.

змоги безпосередньо листуватися з своїми учнями, що проживали поза межами радянської України.

З інших бібліографічних праць І. Крип'якевича до 1939 року згадаємо короткий історіографічний огляд французькою мовою «L'état actuel de l'Historiographie Ukrainienne (1921—1926)». Conference des Historiens des Etats de l'Europe Orientale. Comptendu et communications. Vol. II, 1968, pp.109—114. Це — резюме його доповіді про стан української історіографії в 1921—26 роках, виголошеної на конференції східноєвропейських істориків у 1927 році.

Треба також згадати, що у львівському «Ділі» появилася стаття Крип'якевича «Нові історичні видавництва» (Львів, 1928, ч. 139), в якій він подав огляд важливіших видавництв, а в журналі «Рідна мова» в 1933 році Крип'якевич помістив бібліографічний огляд «Мовні статті у львівському „Ділі” 1881—1905» («Рідна мова», ч. 10, 1933).

У 1937—43 роках Крип'якевич співпрацював у бібліологічному журналі «Українська книга», який виходив у Львові за редакцією Євгена Ю. Пеленського. Статті Крип'якевича у тому журналі були присвячені головне історії української книжки і бібліотек. У звідомленні з діяльності Українського товариства бібліофілів у Львові за 1937 рік читаємо, що д-р Іван Крип'якевич, секретар НТШ, «дуже прихильно віднісся до справ журналу («Української книги» — Л. В.)», а також допомагав журналові своїм співробітництвом.⁸ Не підлягає сумніву, що І. Крип'якевич не лише працював і видавав окремі історичні бібліографії, але також допомагав розгортати бібліографічну працю в Науковому товаристві ім. Шевченка, як також і в інших установах, які цікавилися бібліографічною працею. Під більшовицькою окупацією І. Крип'якевич не припиняв своєї бібліографічної роботи. Він бачив, що одною з найбільш занедбаних і саботованих ділянок була українська історична бібліографія. У висліді того появилася в «Українському історичному журналі» відкритий лист Крип'якевича до редакції журналу «Про необхідність видання бібліографії з історії УРСР».⁹ У тому листі Крип'якевич, разом з іншими істориками, вказує не лише на занедбання на Україні історичної бібліографії, але також і на те, що вже підготовані до друку бібліотекою Інституту історії АН УРСР бібліографічні щорічники історичної бібліографії не видруковано, «не зважаючи на велику проведену роботу». Така сама доля спіткала підготовану до друку фундаментальну історичну бібліографію з історії УРСР. Крип'якевич у згаданому листі вказував на те, що в Росії друкуються численні бібліографії . . . Висновки, мабуть, зайві. Стан історичної бібліографії на Україні не змінився і по смерті І. Крип'якевича. Комусь залежить на тому, щоб

⁸ «Українська книга», ч. 3. 1938, стор. 64.

⁹ І. Крип'якевич, М. І. Марченко, А. О. Введенський та інші, Про необхідність видання бібліографії з історії УРСР, «УІЖ», ч. 1. 1965, стор. 158—159.

не допустити до реєстрації і бібліографічної документації української історичної літератури. Не підлягає сумніву, що І. Крип'якевич, який був директором Інституту суспільних наук АН УРСР, став організатором бібліографічної роботи на Україні.

Розглядаючи бібліографічні праці І. Крип'якевича радянського періоду, треба в першу чергу зупинитися на його основній праці «Джерела з історії Галичини періоду феодалізму (до 1772 р.)», що появилася в 1962 році (Київ, в-во Академії наук УРСР, 83 стор.). Це видання є найширшим бібліографічним довідником І. Крип'якевича і заслуговує на окреме обговорення. Ця праця дає огляд публікацій джерел з історії Галичини від найдавніших часів до 1772 року. Хронологічно вона охоплює два періоди: Галичина в складі древньоруської держави і Галицько-Волинського князівства (X—пол. XIV ст.) і Галичина під владою фєвдальної Польщі (середина XIV — 1772). Праця призначена для істориків, співробітників наукових установ, архівістів і студентів, які вивчають історію Галичини. Історично-бібліографічний опис охоплює літописи, описи подорожей, грамоти, адміністративно-правові документи, матеріали про економічні, соціально-політичні відносини, з історії освіти і культури, з історії міст і сіл та інші. Бібліографію попереджує вступ Крип'якевича про публікації джерел, в якому подані короткі дані про важливіші археографічні видання. Тут треба зауважити, що автор у цій праці не на світлив задовільно ролю Грушевського як редактора найповажнішого серійного видання історичних джерел до історії України — «Жерела до історії України-Руси». Звичайно, в 1962 році він не міг це зробити з огляду на офіційно негативну настанову радянської влади, а отже й АН УРСР до Грушевського і його історичних творів.

Треба підкреслити, що ця бібліографічно-історична праця Крип'якевича лишається до сьогодні найкращим довідником історичних джерел до історії західноукраїнських земель.¹⁰

З інших бібліографічних публікацій Крип'якевича слід згадати його праці в «Українському історичному журналі»: «Бібліографія історії України в дожовтневий період» (ч. 5, 1958, стор. 166—170) і «Стан і завдання української сфрагістики» (ч. 1, 1959, стор. 115—119). В останній статті він подає історично-бібліографічний огляд окремих видань, присвячених українській сфрагістиці. Крім того, Крип'якевич містив в «УІЖ» та інших радянських історичних періодиках цілу низку рецензій на різні видання, як це робив у «Записках НТШ» та інших періодичних виданнях до 1939 року.

У 1964 році заходами Крип'якевича й інших істориків у Києві появилася перший серійний випуск «Історичні джерела та їх використання» (Київ, 1964, 299 стор.). Це видання

¹⁰ Рецензія на це видання появилася в «Українському історичному журналі», ч. 2-3, 1964, стор. 47-48. Автор рецензії — М. Ждан.

повністю присвячене допоміжним історичним наукам. У першому випуску знаходимо працю Крип'якевича «Літописи XVI—XVIII ст. в Галичині» (стор. 63—80). У цій праці автор подає докладний опис крехівської «Кройники», «Львівського літопису», «Літопису Підгорецького монастиря», «Добромильського літопису С. Коростенського, «Перемиського літопису» та інших важливих історичних джерел.

Треба також згадати, що І. Крип'якевич створив в Інституті історії АН УРСР відділ історіографії і джерелознавства, а з 1961 року керував семінаром з спеціальних історичних дисциплін при Центральному державному історичному архіві у Львові. Звичайно, його бібліографічні та історіографічні праці того часу треба розглядати у зв'язку з організацією наукових дослідів в царині допоміжних історичних наук.

З статті М. К. Васюти¹¹ довідуємося, що Крип'якевич передав зібрану ним бібліографію до історії населених місцевостей Галичини обласній редакційній колегії, яка керує написанням нарисів та довідок про міста і села Львівщини, до плянованого багатомовного видання «Історії міст і сіл Української РСР». Не підлягає сумніву, що це була об'ємиста бібліографія й охоплювала тисячі назв.

Під кінець нашої замітки хочемо зупинитися на загальних поглядах Крип'якевича на ролю бібліографії в історичних дослідженнях. Мабуть, найкраще це питання з'ясоване в одній з його останніх праць, яку він присвятив методології історичних досліджень.¹² Він писав: «Велику ціну для дослідника мають бібліографічні покажчики історичної літератури, тобто досліджень, присвячених різним періодам історії. Вивчаючи бібліографію, він дізнається, які автори раніше присвячували свої праці даній темі, з яких поглядів її розглядали, які питання вирішили та які залишили нерозв'язаними. Поряд із загальними історичними бібліографіями заслуговують на увагу покажчики змісту історичних журналів, бібліографічні та географічні словники, енциклопедії і довідники різного змісту. Не тільки на початку, але і протягом усієї роботи дослідник мусить безупинно поширювати свої бібліографічні знання.»¹³

У цьому контексті Крип'якевич розглядає бібліографію як одну з важливих історичних допоміжних дисциплін. На першому етапі роботи, писав він, основне завдання дослідника зібрати якнайповніший і найбільш різномірний матеріал до праці. Бібліографія саме є тим основним ключем до зібрання потрібного історичного матеріалу. Проте він не обмежувався загальною характеристикою історичної бібліографії, даючи

¹¹ М. К. Васюта, Іван Петрович Крип'якевич, «УІЖ», ч. 6. 1966, стор. 131.

¹² І. Крип'якевич, Нарис методики історичних досліджень, «УІЖ», ч. 2., 1967, стор. 100—106. Закінчення цієї праці вже появилося по смерті Крип'якевича в 10 числі «УІЖ».

¹³ Цит. пр. стор. 105.

також практичні поради, як компілювати бібліографію і приготувати бібліографічні виписки.

Підсумовуючи наші замітки про бібліографічну працю І. Крип'якевича, доводиться ствердити, що він не був лише бібліографом, що засвідчив численними своїми бібліографічними працями, але також організатором бібліографічної праці в українських наукових установах до 1939 року і за радянської влади. В останні роки свого життя І. Крип'якевич хотів прискіпити появу фундаментальної бібліографії історії України. Знаємо, що в теперішній підневільній атмосфері на Україні ледве чи така бібліографія зможе появилися,¹⁴ тому завданням наших істориків і бібліографів на чужині було б у найкоротшому часі приступити до реалізації цього важливого задуму.

БІБЛІОГРАФІЯ БІБЛІОЛОГІЧНИХ ПРАЦЬ ІВАНА КРИП'ЯКЕВИЧА

Дотепер появилася три бібліографії праць Івана Крип'якевича: перша дуже обмеженим накладом у Львові в 1958 році циклоstileвою технікою: «Іван Петрович Крип'якевич. Короткий бібліографічний показник» (23 стор.). У згаданій бібліографії замовчано цілу низку праць історика, що друкувалися в українських виданнях до 1939 року, а також під час німецької окупації України в 1941—44 роках. Друга бібліографія, укладена М. К. Васютою, була надрукована у 1966 році з нагоди 80-ліття І. Крип'якевича: «Бібліографія наукових і науково-популярних праць І. П. Крип'якевича після воз'єднання Західньої України в єдиній українській радянській державі» («Український історичний журнал», ч. 6, 1966, стор. 131—133). Ця бібліографія охоплює наукові, популярно-наукові і публіцистичні праці І. Крип'якевича, які появилася за радянської влади, до 1965 року включно. Остання бібліографія, укладена О. І. Кізликком за редакцією М. К.

¹⁴ Про стан історичної бібліографії на Україні свідчать наступні дані: у 1960 році літографічною технікою появилася «Бібліографія російської і української бібліографії по історії УРСР» за редакцією Ф. Максименка і Р. Каца (Київ, Державна історична бібліотека УРСР, 1960, 154 арк.). У 1966 Н. Шеліхова і О. Ровнер видали доповнення за 1960—65 роки до вищезгаданої бібліографії. Ці бібліографічні довідники надруковано на ротаторі в обмеженому накладі. Цікаво, що компілятори цих праць уважали за доцільне включити також у свої довідники російську бібліографію, хоч у Росії появилася ціла низка російських історичних бібліографій. Не зважаючи на заклики І. Крип'якевича й інших істориків, дотепер на Україні не видано фундаментальної бібліографії з історії України.

Васюти, вийшла у Львові в 1966 році: «Іван Петрович Крип'якевич. Бібліографічний покажчик» (Міністерство культури УРСР, Львівська державна бібліотека, Інститут суспільних наук Львівського державного університету ім. Франка, 1966, 79 стор.). Не зважаючи на те, що її видали три установи і вона появилася з нагоди 80-ліття І. Крип'якевича, — бібліографія вийшла «ротапринтом» (краща форма циклостилевої техніки), накладом 400 примірників. Так шанують в УРСР одного з найвизначніших істориків України. Треба також згадати, що бібліографія не повна. Зокрема замовчано праці І. Крип'якевича під час німецької окупації українських земель 1941—44 і не включено ті праці, які появились накладом українських наукових установ і видавництва в вільному світі після другої світової війни. Вищезгадана бібліографія містить 535 бібліографічних позицій і охоплює 1905—66 роки. Бібліографічний список попереджений вступною статтею М. Васюти про життя і діяльність І. Крип'якевича, окремий розділ становить хронологія життя і наукової праці ювілянта, а останній розділ охоплює його редакторську і видавничу діяльність.

Беручи до уваги, що всі ділянки творчості І. Крип'якевича, як одного з найвидатніших українських істориків ХХ стол., повинні бути докладно простудійовані і досліджені, ми вирішили на додаток до нашої статті «Іван Крип'якевич як бібліограф» подати бібліографію його бібліологічних праць, що охоплює видані ним бібліографії, праці, присвячені книгознавству, і ті історіографічні статті, в яких знаходимо бібліографічні описи окремих видань. Самозрозуміло, наша бібліографія не претендує на вичерпність. Вона охоплює 1905—67 роки.

Наша бібліографія не включає рецензій І. Крип'якевича на бібліологічні й історіографічні публікації. Тому що це перша спроба публікації бібліографії бібліологічних праць І. Крип'якевича, напевно знайдуться деякі пропуски.

Українські видання на еміграції («Українське слово», Львів, 1915, чч. 19, 41).

З української сфрагістики («Записки НТШ», тт. 123—124, 1917, стор. 1—16 + 6 таблиць. Окрема відбитка з «ЗНТШ», Львів, 1917, 16 стор. + 6 таблиць).

Археографічні праці Миколи Костомарова («Записки НТШ», тт. 126—127, 1918, стор. 105—140).

Бібліографія української історії. 1922—1923 («Історичний вісник», Львів, ч. 2—3, 1923, стор. 35—38).

Українська історіографія ХІХ—ХХ вв. (Львів, 1923, 66 стор. Літографоване видання в формі скриптів для студентів Українського таємного університету у Львові).

Бібліографія української історіографії ХІХ—ХХ вв. (там таки, стор. 60—66).

Жерела і література до гетьманства Богдана Хмельницького. 1648—1657 (стор. 70—77 у праці І. Крип'якевича «Історія української держави XVII—XVIII», Львів, 1922, 77 стор.).

Література про Україну перед 1648 (там таки, стор. 29—34).

Папір друків Івана Федоровича («Стара Україна», ч. 2—5, 1924, стор. 45—46).

Мемуари українців XVI—XVIII ст. («Стара Україна», ч. 9—10, 1924, стор. 126—132).

Екслібрис на Україні в XVII—XVIII вв. (Стара Україна», чч. 1—2, 1925, стор. 17—18).

Нові праці з історії Гетьманщини XVII—XVIII в. («Записки НТШ», тт. 144—145, 1926, стор. 259—271).

Історичні видання Української Академії Наук у Києві 1926—1927 («Записки НТШ», т. 149, 128, стор. 223—235).

Причинки до історії василіянської друкарні в Почаєві в XVIII в. («Записки ЧСВВ», III, зош. 1—2. 1928).

Нові історичні видавництва («Діло», 1928, ч. 139).

Степан Томашівський («Записки НТШ», т. 151, 1931, стор. 225—230).

Мовні статті у львівському «Ділі» 1881—1905 («Рідна мова», 1933, ч. 10).

З історії книги у Львові: рукописна книга до половини XVI ст. «Українська книга», ч. 1., 1937, стор. 6—8).

Стрятинське Учительне Євангеліє («Українська книга», ч. 1. 1937, стор. 33—34).

З львівських бібліотек XVIII ст. («Українська книга», ч. 3, 1937, стор. 85—87).

Український екслібрис XVIII в. Каталог («Українська книга», ч. 4—5, 1937, стор. 110—111).

До історії українського книгарства в XVII ст. («Українська книга», ч. 2, 1938, стор. 42).

Історія української культури. За загальною редакцією І. Крип'якевича (Львів, в-во І. Тиктора, 1937). Окремі розділи «Освіта і наука» княжої доби, «Нове шкільництво» козацької доби безпосередньо стосуються історії українського книгознавства. Друге видання: Вінніпег, Клуб приятелів української книжки, 1964, т. I, 480 стор.

Зв'язки Івана Федоровича з Краковом («Українська книга», ч. 5., 1943, стор. 23).

Передруковано без подання джерела в «Українська нова книга» (ч. 1, 1968, стор. 2; видання Василя Луціва).

Не використане джерело до історії старої книги («Науковий збірник Бібліотеки АН УРСР», ч. 1, Київ, 1946, стор. 98—102).

Чергові досліді над діяльністю Івана Федорова («Науковий збірник», цит. праця, стор. 94—97).

Бібліографія України в дожовтневий період («Український історичний журнал», ч. 5, 1958, стор. 166—170).

Стан і завдання української сфрагістики («Український історичний журнал», ч. 1, 1959, стор. 115—119).

Список документів Богдана Хмельницького, згадуваних у джерелах і літературі, але не виявлених, Список архівних фондів і публікацій Богдана Хмельницького («Документи Богдана Хмельницького». Упорядники І. Крип'якевич та І. Бутич. Київ, в-во Академії наук УРСР, 1961, стор. 653—680).

Джерела з історії Галичини періоду феодалізму. До 1772 р. (Київ, в-во Академії наук УРСР, 1962, 83 стор.).

Львівські бібліотечні знаки («Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР», ч. 2, 1963, стор. 7—10).

Літописи XVI—XVII стол. в Галичині («Історичні джерела та їх використання», вип. I, Київ, Інститут історії АН УРСР, 1964, стор. 63—80).

Про необхідність видання бібліографії з історії УРСР. Лист до редакції «Український історичний журнал», ч. 1, 1965, стор. 158—159).

Нарис методики історичних досліджень («Український історичний журнал», ч. 2—10, 1967).